

Vize nové podoby státních zkoušek

prof. JUDr. Radim Boháč, Ph.D.

NAVRŽENÝ KANDIDÁT NA FUNKCI DĚKANA PF UK

Mnou nabízená změna podoby státnic je evoluční. Byl bych rád, aby změna probíhala transparentně a předvídatelně se zapojením garantů oborů, vedoucích kateder, učitelů a studentů fakulty. Má vize staví na zachování funkčních aspektů a odstranění kritizovaných problémů – neobjektivitu, nahodilosti a časové náročnosti. Zároveň chci nabídnout změnu, kterou skutečně mohu z pozice děkana prosadit, navíc v relativně krátkém časovém horizontu.

Proč je třeba současný systém změnit? Z vlastní zkušenosti vím, že stávající systém soukromé a veřejné části státních závěrečných zkoušek klade na studenty i učitele **nepřiměřeně velké nároky**. Studenti čelí enormnímu stresu, nejistotě a náhodě, která ovlivňuje jejich výsledek. A to, aniž by mohli prokázat své další znalosti v oboru. Pro učitele státní zkoušky znamenají velké časové nároky, které jsou navíc nerovně v roce rozděleny.

Současná podoba státnic neumožňuje adekvátní kontrolu průřezových znalostí studenta a ani schopnost získané znalosti prokázat – testován je jen náhodně vylosovaný vzorek znalostí.

Státní zkoušky jsou stále více svazovány různými pravidly, které mají za cíl zvýšit jejich procesní spravedlnost. Přesto jde o formální opatření, která **neřeší podstatu problému**, jako je nepřezkoumatelnost státních zkoušek a neobjektivní hodnocení. Pozitivní efekt nepřineslo ani umožnění používání právních předpisů při zkoušce.

Jaké nabízím řešení problému?

- Za vhodné řešení současné situace považuji nahrazení ústní podoby soukromé a veřejné části státních závěrečných zkoušek jejich písemnou podobou. Studenti by měli možnost **používat právní předpisy** a odpovídat na otázky a řešit příklady, které průřezově testují jejich znalosti a dovednosti. Podobně, jako to budou dělat po skončení studia. Důležitou výhodou je, že s podobným typem zkoušení budou mít zkušenosti z písemných zkoušek.
- Písemné zadání s více okruhy otázek umožňuje skutečně ověřit, zda student má **průřezové znalosti**, dokáže si propojovat jednotlivá odvětví a jejich souvislosti. Na druhé straně větší množství otázek odstraní riziko, že o výsledku rozhodne jen jeden smolný los.
- Navrhoval bych uskutečnit vždy pouze jeden termín příslušné části státních zkoušek ve třech zkouškových obdobích do roka, což by zajistilo, že všichni studenti v daném zkouškovém období budou mít **stejně podmínky** a stejné zadání. Pro zkoušející to znamená významnou časovou úsporu a větší objektivizaci a srovnatelnost výsledků.

- Současně chci najít cestu, **aby studenti mohli psát práce na počítačích**, čímž se zjednoduší opravování prací. Zároveň to lépe odpovídá podmínkám, ve kterých právníci pracují v 21. století.
- Na Univerzitě Karlově máme celou řadu odborníků, kteří mají zkušenosti s nastavováním parametrů písemných kontrol studia tak, aby zadání byla srozumitelná, ověřující komplexní znalosti a jejich úroveň byla podobná. Rád bych tyto didaktiky zapojil do přípravy formy a podoby písemných zkoušek. Odborný obsah otázek bude přirozeně nadále garantovat naše fakulta a jednotlivé katedry.
- Rád bych, aby hodnocení bylo férové a objektivní. Proto bych ve spolupráci s guaranty oborů hledal způsoby, jak eliminovat rozdílné přístupy ještě před tím, než by došlo k eventuálnímu přezkumu na žádost studenta.
- Student bude moci do své práce nahlédnout, konzultovat své odpovědi i výsledné hodnocení. Bude též moci **požádat o přezkoumání svého hodnocení** odbornou komisí, která výslednou známku potvrdí nebo změní. Pro každý termín bude ustavena jedna komise složená zejména z autorů zadání a zahrnující zástupce všech dotčených oborů.
- Považuji dále za nutné, aby byla **předem známa matice hodnocení** a známkování tak bylo pro všechny strany předvídatelné. Po zkoušce dojde ke zveřejnění odpovědí, které jsou považovány za správné. Zveřejněna budou i zadání, aby je i budoucí studenti mohli využít pro přípravu na zkoušky.

Jak změna proběhne?

- Mým cílem je provést navrhovanou změnu co nejdříve. Nezbytné změny by měly být schváleny do května 2022. Celý systém však musí být vydiskutován a musí fungovat od začátku správně, proto bych byl rád, aby **první studenti písemné formy státních mohli využít v lednu 2023**.
- Pro studenty původní podoby magisterského studijního programu (stará a prostřední akreditace), kteří nemají ve svém studijním programu tak velké zastoupení písemných forem zkoušení, navrhuji **model opt-in**. Student by si mohl zvolit, zda chce konat soukromou nebo veřejnou část státní zkoušky tak, jak na ní byl připravován, tj. ústně, nebo si zvolit písemnou formu. Protože je důležité studenty k této změně motivovat, tuto volbu by každý student mohl udělat pro každý pokus jednotlivé části. Pokud by mu tedy písemná forma nevyhovovala, mohl by si změnit podobu zpět na ústní.
- Před konáním prvního termínu nové písemné podoby státních zkoušek se bude konat jeden nebo dva **cvičné termíny**. Důvodem je studentům dát příležitost vyzkoušet si novou podobu státních zkoušek, aby věděli, co mohou očekávat. Představuje to však příležitost si nový režim vyzkoušet i pro učitele. Předem bych rád ověřil, jak organizaci zkoušky a její odpovídající náročnost zvládne zajistit sama fakulta.

Proč není možné pouhé zrušení?

- **Profil absolventa**

Naše fakulta se nadále hlásí k univerzálnímu profilu absolventa, což musí odrážet i podoba státní závěrečné zkoušky. Ponechání pouze profilační části státních zkoušek tento koncept popírá. Nadále se hlásím ke koncepci náročného průběžného studia, nicméně to by mělo být zakončeno státní závěrečnou zkouškou, která sice není tak náročná, ale potvrzuje a komplexně uzavírá celý vzdělávací proces a studentům se propojují získané znalosti a dovednosti.

- **Uplatnitelnost absolventů**

Ve středoevropském prostoru je běžné zakončit právnické vzdělání státní závěrečnou zkouškou zejména z občanského, trestního a správního práva. Pro absolventy může být složité zaměstnavatelům vysvětlovat, že konali jen profilační státní zkoušku podle své volby. Při změně podoby státních zkoušek se musíme vyhnout poškození našich absolventů, kteří by mohli být na trhu práce znevýhodněni oproti absolventům jiných právnických fakult v České republice s tradičním obsahem státních zkoušek.

- **Rovnost**

Někteří studenti již vykonali jednu nebo více částí státních zkoušek, takže jejich zrušení bude zakládat nerovnost mezi studenty, kteří části státnic vykonali a kteří ještě ne. Tato nerovnost může být zvláště výrazná u studentů, kterým bylo ukončeno studium z důvodu nesplnění některé části státní závěrečné zkoušky – pokud by státní zkoušku nekonali a vyčkali, získali by diplom magistra práv. Od této skupiny můžeme očekávat řadu legitimních stížností i případných soudních sporů.

- **Náročnost změny**

Okruhy soukromé a veřejné části závěrečné státní zkoušky se odvíjí od tzv. základních teoretických předmětů profilujícího základu (v současné době občanské, obchodní, správní, trestní a ústavní právo). Jejich změna fakticky znamená komplexní reakreditaci všech tří magisterských studijních programů včetně související administrativy a schvalovacích procesů. Zejména v případě starého programu je dále problémem zánik akreditujícího orgánu – Akreditační komise – takže bychom se zřejmě museli obrátit na Národní akreditační úřad pro vysoké školství. Na Univerzitě Karlově nicméně žádný takový případ ještě nebyl řešen, takže postup je zcela nejasný.

- **Akreditační pravidla**

Ze zhruba 800 českojazyčných studijních programů uskutečňovaných na Univerzitě Karlově mají všechny programy vedle obhajoby závěrečné práce i další část státní zkoušky. V případě programů, které mají jen jednu další část státní zkoušky, se tedy jedná o průřezovou zkoušku napříč oborem nebo specializací. Pro potřeby našeho neprofilovaného programu by to znamenalo státnici z „práva“ napříč všemi obory. To by znamenalo (1) nejistotu pro studenty, kdy namísto šesti okruhů by byly zkoušeny ze 17 právních okruhů a (2) pro vyučující pokračování v časově náročném zkoušení.